J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications. [in Ukrainian].

11. Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications. [in English].

12. Coolican, H. (2017). *Research methods and statistics in psychology* (7th ed.). Psychology Press. [in English].

13. Kelley, K., Clark, B., Brown, V., & Sitzia, J. (2003). Good practice in the conduct and reporting of survey research. *International Journal for Quality in Health Care*, 15(3), 261–266. https://doi.org/10.1093/intqhc/mzg031 [in English].

14. Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Pearson Education. [in English].

15. Shaughnessy, J. J., Zechmeister, E. B., & Zechmeister, J. S. (2015). *Research methods in psychology* (10th ed.). McGraw-Hill Education. [in English].

16. Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). SAGE Publications [in English].

17. Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed.). SAGE Publications [in English].

18. Robson, C., & McCartan, K. (2016). *Real world research* (4th ed.). Wiley. [in English].

19. Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5th ed.). Oxford University Press [in English].

20. Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. SAGE Publications [in English].

21. Kazdin, A. E. (2017). *Research design in clinical psychology* (5th ed.). Pearson [in English].

22. Leavy, P. (2017). *Research design: Quantitative, qualitative, mixed methods, arts-based, and community-based participatory research approaches*. Guilford Press [in English].

УДК 159.922.761:616.89-008.434(075.8)

Юлія Рібцун,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу логопедії
logojuli@i.ua
https://orcid.org/0000-0002-2672-3704

https://www.researchgate.net/profile/Ulia-Ribcun?ev=hdr_xprf

Yulia Ribtsun,
PhD (Education), Senior Researcher,
Senior Researcher of the Department of Speech Therapy

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
вул. М. Берлинського, 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
9 M. Berlinskoho street, Kyiv, 04060, Ukraine

ПІДГОТОВКА ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

TRAINING OF DOCTORS OF PHILOSOPHY IN THE FIELD OF SPECIAL EDUCATION: CURRENT CHALLENGES AND PROSPECTS

Анотація. Стаття розглядає організаційні та змістові аспекти підготовки докторів філософії у галузі спеціальної освіти на базі Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Підкреслено, що значущість науки є беззаперечною, адже завдяки їй відбувається накопичення і трансформація знань, необхідних для покращення життя суспільства, розв'язання широкого кола різноманітних проблем і створення нових можливостей. Саме тому вагомого значення набуває наукова освіта як цілеспрямована система творчого наукового мислення в процесі здобуття суб'єктивно й об'єктивно нових знань методами наукового пізнання (проблемними, дослідницькими, проєктно-орієнтованими), динамічними навчальними програмами (Енциклопедія… : 630).

Метою статті є:

– висвітлення важливості підготовки високопрофесійних наукових кадрів за рахунок навчання в аспірантурі, зокрема Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України;

– з'ясування можливостей варіативного подолання наслідків сучасних викликів, які постали як перед самим структурним підрозділом, так і аспірантами зокрема;

– проведення структурного аналізу робочої програми навчальної дисципліни «Логопсихологія», її ролі в освітньому процесі підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

Під час написання статті нами використовувались *теоретичні методи*, зокрема опрацювання наукової психолого-педагогічної джерельної бази, *аналіз спостережень* упродовж періоду лекційно-викладацької та практичної діяльності, *систематизація результатів проведеного анкетування* серед здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Акцентовано, що академічною спільнотою Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розроблено оновлені освітньо-наукові програми «Спеціальна педагогіка» (спеціальність А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) та «Спеціальна психологія» (спеціальність С4 Психологія) (2025), згідно з якими створено робочі програми основних і вибіркових навчальних дисциплін. Однією з таких дисциплін є логопсихологія – перспективна галузь спеціальної психології, відносно молода психологічна наука (Конопляста, Сак, 2010 : 8). У статті зазначено мету і завдання курсу логопсихології для аспірантів, презентовано тематику програми дисципліни, специфіку оцінювання навчальних досягнень, окреслено бінарні методи викладу інформації, деталізовано методи стимулювання та підвищення мотивації до навчання.

***Ключові слова*:** аспірантура; доктор філософії; спеціальна освіта; логопсихологія.

Abstract. The article considers the organizational and content aspects of training doctors of philosophy in the field of special education on the basis of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine. It is emphasized that the significance of science is undeniable, because thanks to it, the accumulation and transformation of knowledge necessary for improving the life of society, solving a wide range of various problems and creating new opportunities takes place. That is why scientific education is of great importance as a purposeful system of creative scientific thinking in the process of acquiring subjectively and objectively new knowledge using methods of scientific cognition (problem, research, project-oriented), dynamic educational programs (Encyclopedia… : 630).

The purpose of the article is:

– to highlight the importance of training highly professional scientific personnel through postgraduate studies, in particular at the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine;

– to clarify the possibilities of variable overcoming of the consequences of modern challenges facing both the structural unit itself and postgraduate students in particular;

– to conduct a structural analysis of the working program of the academic discipline «Logopsychology», its role in the educational process of training candidates for the degree of Doctor of Philosophy at the third (educational and scientific) level of higher education.

When writing the article, we used *theoretical methods*, in particular, the processing of the scientific psychological and pedagogical source base, *the analysis* of observations during the period of lecturing, teaching and practical activities, and *the systematization* of the results of a questionnaire among candidates for the educational and scientific level of higher education.

It is emphasized that the academic community of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine has developed updated educational and scientific programs «Special Pedagogy» (specialty A6 Special Education (by specialization) and «Special Psychology» (specialty C4 Psychology) (2025), according to which working programs of basic and elective academic disciplines have been created. One of such disciplines is logopsychology – a promising branch of special psychology, a relatively young psychological science (Konoplyasta, Sak, 2010: 8). The article indicates the goal and objectives of the logopsychology course for graduate students, presents the subject of the discipline program, the specifics of assessing academic achievements, outlines binary methods of presenting information, and detailed methods of stimulating and increasing motivation for learning.

Key words: postgraduate studies; doctor of philosophy; special education; logopsychology.

Актуальність дослідження. Рушійною силою науково-суспільного, технічного, освітнього прогресу, сферою безперервного мультифакторного розвитку людської діяльності, засобом теоретичного аналізу, систематизації, експериментального вивчення, практичного втілення об’єктивних законів про дійсність є наука, підтримка та розвиток якої в нашій державі є беззаперечною умовою ефективної конкурентоспроможності у світовій спільноті, успішного майбутнього загалом (Рібцун, 2022).

З метою реалізації цілісної системи навчання високопрофесійних фахівців у сфері науково-педагогічної, науково-дослідницької діяльності в наукових установах (НУ) і закладах вищої освіти (ЗВО) України створено відділи аспірантури та докторантури. Аспірантура – основна форма підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти (Енциклопедія… : 56). Станом на кінець 2022 р. у НУ та ЗВО

налічувалось 3844 відділів аспірантури, де навчалось 338264 аспірантів (Статистичний збірник... : 10).

НУ Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України має потужну наукову структуру, що складається з семи відділів (інклюзивного навчання, компаративістики та міжнародних наукових зв'язків, логопедії, освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку, психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами, української жестової мови), доповнену підрозділом докторантури й аспірантури.

Зазначений підрозділ підтверджує свою високофункціональність наявністю двох спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора філософії та доктора наук зі спеціальностей А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) та С4 Психологія, забезпечуючи можливості безперервної освіти, сприяючи розвитку науки, спонукаючи до особистісного та професійного зростання. Зазначений підрозділ відповідає потребам суспільства та інтересам інноваційного розвитку як на національному, так і на державному рівнях.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Як зазначено в Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р., показники міжнародних індексів свідчать про високий освітній і науковий потенціал нашої держави, спроможний продукувати численні нововведення, як-от ідеї, наукові розробки, патенти. Водночас потребують опрацювання та подальшого втілення механізми стимулювання наукових кадрів стосовно проведення актуально-тематичних досліджень, знаходження і прийняття інноваційних рішень (Про затвердження…, 2019).

Тематиці підготовки в Україні наукових кадрів з різних галузей знань присвячено численні наукові дослідження: Л. Баліка, А. Балог, С. Бричок, С. Воінова, В. Дедович, Н. Єфремова, І. Іваненко, С. Кірієнко, В. Комаровського, А. Лапутько, І. Матвієнко, Л. Михайленко, О. Мехед, О. Петренко, М. Попов, Н. Ревенок, Ю. Рібцун, І. Хутченко та ін.

В роботах названих авторів підкреслено, що майбутні високопрофесійні наукові та науково-педагогічні кадри для подальшої якісної діяльності потребують:

– гнучкого критичного й аналітичного мислення;

– творчої активності;

– відповідного розподілу відповідальності між викладачами і здобувачами;

– вміння аналізувати значні масиви різнопланових даних;

– навичок виконання різноманітних завдань, що вимагають застосування міждисциплінарного підходу (Петренко, 2021; Рібцун, 2021).

За останні роки значно зросла кількість осіб, які прагнуть здобути науковий ступінь доктора філософії, причому значно змінився контингент аспірантів, ставши практично чоловічим, що зумовлено воєнним станом у нашій країні і аж ніяк не прогресивним збільшенням істинного інтересу до науки (Капля, 2024).

Мета статті. Метою статті є:

– висвітлення важливості підготовки високопрофесійних наукових кадрів за рахунок навчання в аспірантурі, зокрема Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України;

– з’ясування можливостей варіативного подолання наслідків сучасних викликів, які постали як перед самим структурним підрозділом, так і аспірантами зокрема;

– проведення структурного аналізу робочої програми навчальної дисципліни «Логопсихологія», її ролі в освітньому процесі підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

Методи дослідження. Під час написання статті нами використовувались теоретичні методи, зокрема опрацювання наукової психолого-педагогічної джерельної бази, аналіз спостережень упродовж періоду лекційно-викладацької та практичної діяльності, систематизація результатів проведеного анкетування серед здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Результати дослідження. Воєнний стан в Україні не зміг повністю загальмувати освітній процес, а, навпаки, значною мірою зумовив пошук нових форм, методів, засобів організації навчання та наукової діяльності. Структурний підрозділ аспірантури Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України продовжує активно працювати в очному, дистанційному та змішаному режимах, формуючи найсучасніші компетенції, надаючи здобувачам освіти широке поле можливостей у формуванні власних освітніх траєкторій, забезпечуючи доступність навчання з використанням сучасних інтерактивних методик, інноваційних освітніх технологій.

Наразі перед аспірантами постають непрості виклики, пов'язані з умовами війни, що вимагає від них:

– бути активними і відповідальними суб'єктами освітнього процесу;

– мати прагнення до дослідницького пошуку, мотивацію до саморозвитку;

– вміти розв'язувати проблеми в умовах невизначеності;

– володіти якостями гнучкості, рішучості, застосування новаторських підходів, зберігаючи при цьому психологічний комфорт.

Істотне значення має освітня компонента, коли впродовж кількох семестрів аспіранти солідаризуються навколо досвідчених науковців, виконують акредитовану програму, котра формує, творчо поєднує як загальнонаукові, так і соціальні компетентності, фундаментальні знання з якісною професійною практичною підготовкою (Інститут пройшов акредитацію освітньо-наукової програми «Спеціальна педагогіка» 016 – Спеціальна освіта, 30.09.2021 р.).

Однією з важливих вибіркових дисциплін для аспірантів є ***логопсихологія***, розрахована на один кредит (30 год.) і передбачена для вивчення освітніми програмами як зі спеціальної педагогіки, так і зі спеціальної психології (Рібцун, 2022).

Загалом логопсихологія (від давньогр. λογος – вчення, Ψυχῃ – душа, характер) – гуманітарна наукова дисципліна, галузь спеціальної психології, що вивчає психологічну своєрідність осіб з порушеннями мовлення.

Логопсихологія з нейро- та психолінгвістичних позицій поглиблено досліджує етіологію та патогенез наявного в особистості психомовленнєвого порушення, структуру її психологічних особливостей, механізми соціальної адаптації, забезпечує створення науково обґрунтованих методик логопсиходіагностики, зважений добір та ефективне застосування психологічних технологій у комплексній роботі (Рібцун, 2024 : 129).

Курс з логопсихології має на меті забезпечити психолого-педагогічною підтримкою аспірантів щодо оволодіння ними системою знань про психологію осіб з особливими мовленнєвими потребами, розкриття науково-теоретичних засад спеціальної та логопсихології, удосконалення знань та умінь ефективно виконувати корекційну функцію фахівця у галузі спеціальної освіти, продуктивно реалізувати логодіагностику та логокорекцію як у професійній, так і у власній науковій діяльності.

Під час вивчення курсу розглядаються особливості психомовленнєвого розвитку дітей, підлітків і дорослих з особливими мовленнєвими потребами, питання диференційної діагностики основних мовленнєвих порушень, специфічні процедури визначення адекватних засобів психологічної допомоги та логопедичного впливу на осіб з функціонально-, навчально- та соціоадаптаційно-мовленнєвими труднощами.

Робоча програма навчальної дисципліни «Логопсихологія» передбачає формування у здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти загальних, спеціальних (фахових) компетентностей, програмних результатів навчання.

Програма вибіркової навчальної дисципліни охоплює три базові теми: «Теоретичні засади логопсихології», «Особливості психічного розвитку осіб з особливими мовленнєвими потребами», «Логодіагностика та логокорекція в системі комплексного психолого-педагогічного впливу», кожна з яких передбачає вивчення підтем (посеместрово, потижнево).

Отже, тема 1. «Теоретичні засади логопсихології» містить такі підтеми:

– концептуальні основи та принципи логопсихології;

– історичні аспекти становлення логопсихології;

– загальна характеристика порушень психомовленнєвого розвитку.

Тема 2. «Особливості психічного розвитку осіб з особливими мовленнєвими потребами»:

– характеристика пізнавальної діяльності осіб з особливими мовленнєвими потребами;

– особливості особистості осіб з порушеннями мовлення;

– специфіка різних видів діяльності осіб з особливими мовленнєвими потребами.

Тема 3. «Логодіагностика та логокорекція в системі комплексного психолого-педагогічного впливу»:

– дошкільна та шкільна логопсиходіагностика;

– психоконсультування осіб з особливими мовленнєвими потребами;

– логокомпенсація та логокорекція осіб з розладами мовлення.

Програмою передбачено індивідуальні завдання та підсумковий контроль. Кожен із запропонованих аспірантам видів роботи оцінюється та підсумовується, що відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Оцінювання навчальних досягнень

Вид роботи	***%***
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	13
Індивідуальне завдання №1	15
Індивідуальне завдання №2	15
Самостійна робота	20
Підсумковий контроль (тест)	17
Усього	100

Відповідно до шкал оцінювання (див. табл. 2) виставляється залікова оцінка.

Таблиця 2

Шкали оцінювання

Бальна	***ЄКТС***	***Національна***	***Залікова***

90–100	A	відмінно	зараховано
80–89	B	дуже добре	зараховано
70–79	C	добре	зараховано
66–69	D	задовільно	зараховано
60–65	E	достатньо	зараховано
35–59	FX	незадовільно – з можливістю повторного виконання завдань	не зараховано – з можливістю повторного виконання завдань
0–34	F	незадовільно – з повторним вивченням дисципліни	не зараховано – з повторним вивченням дисципліни

Серед застосовуваних нами методів викладу інформації значне місце займають бінарні, а саме: вербально-інформаційні, словесно-евристичні, вербально-ілюстративні, наочно-практичні, вербально-проблемні, словесно-дослідницькі, наочно-проблемні тощо.

В освітньому процесі важливим аспектом є стимулювання мотивації у здобувачів (К. Андросович, Л. Беш, О. Браславська, Н. Войтенко, Н. Макаренко, М. Москалюк, П. Сікорський та ін.). В лекційно-викладацькій діяльності використовуємо такі *методи стимулювання та підвищення мотивації до навчання*:

– вольові – інформування про обов'язкові результати, формування відповідального ставлення, ідентифікація власних утруднень;

– емоційні – створення ситуації успіху, вільний вибір завдань, шляхів і засобів їх виконання;

– пізнавальні – врахування пізнавальних інтересів, створення і розв'язання проблемних ситуацій, мозковий штурм, виконання творчих завдань;

– соціальні – робота в групах, створення ситуацій взаємодопомоги, розвиток емпатії тощо.

Зокрема, додаткові бали аспірант може заробити за виконання творчої роботи «Нетрадиційні прийоми логокомпенсації у комплексній психолого-педагогічній роботі з дітьми з особливими мовленнєвими потребами» (наукова, експериментальна, креативна проєктна діяльність) – презентація, опис, стендова доповідь, комікс, макет, модель і таке ін.

Вибіркова навчальна дисципліна «Логопсихологія» є важливою складовою навчального процесу аспірантів, зокрема:

– набуття ними знань щодо закономірностей формування мовленнєвих умінь і навичок за умов типового та атипового розвитку;

– опанування вміннями визначати адекватні засоби психологічної допомоги та логопедичного впливу на осіб із розладами мовлення, презентувати отримані результати;

– оволодіння навичками впровадження основних етапів послідовної логопсиходіагностичної та логокорекційної роботи в осіб різного віку (дошкільний, молодший шкільний, підлітковий, юнацький).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, основою конкурентоспроможності України є не лише широке коло обізнаності громадян з різних галузей знань, а й результати наукових досліджень, зокрема в царині спеціальної педагогіки і психології.

Підготовка здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти передбачає проведення наукових досліджень у вигляді процесу і результату наукової діяльності, цілеспрямованого систематичного вивчення об’єктів дослідження за допомогою методів і засобів науки, що завершується актуалізацією нових знань про об’єкт вивчення (Основи…, 2017 : 11). Дослідницький підхід зумовлює наявність філософських світоглядів (постпозитивістський, конструктивістський, трансформаційний, прагматичний), дизайнів (на кшталт кількісних експериментів, якісної етнографії, пояснювально-послідовних змішаних дизайнів) і методів (запитання, збір, аналіз даних, інтерпретація, валідація) (Кресвелл, 2022 : 21).

Незважаючи на кризові виклики сучасності, наукова діяльність, в т. ч. й в умовах аспірантури, знаходить своє відображення як у фундаментальних, так і в прикладних наукових дослідженнях.

Академічна спільнота Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України навчає таких здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, котрі:

– мають високий рівень академічної культури;

– вміють моделювати нові педагогічні системи, розробляти технології;

– вдосконалюють форми та методи науково-дослідної, науково-методичної, професійно-педагогічної діяльності;

– здійснюють вагомий внесок у розвиток українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти. (2021). Нац. акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер.

2. Освітньо-наукова програма «Спеціальна педагогіка» (третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти, спеціальність А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями). (2025). Київ : ІСПП.

3. Освітньо-наукова програма «Спеціальна психологія» (третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти, спеціальність С4 Психологія) (2025). Київ : ІСПП.

4. Конопляста, С. Ю., & Сак, Т. В. (2010). Логопсихологія. Київ : Знання.

5. Рібцун, Ю. В. (2022). Вітчизняна освіта і наука як основа розвитку потенціалу суспільства. *Особлива дитина: навчання і виховання*. № 2 (106). 82–91

6. Україна у цифрах–2022. Статистичний збірник. (2023). Державна служба статистики України. Київ.

7. Про затвердження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80?find=1&text=%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA#w1_1

8. Петренко, О., Баліка, Л., & Бричок, С. (2021). Аспірантура в Україні як основна форма підготовки наукових кадрів: рефлексія тривалістю у століття. Інноватика у вихованні. 2(13). DOI: 10.35619/iiu.v2i13.385

9. Рібцун, Ю. В. (2021). Менеджмент проектної діяльності як дослідницька дисципліна в навчанні аспірантів у галузі спеціальної освіти. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 19. Київ : Вид. «ФОП Симоненко О. І.». 105–121. URL: https://lib.iitta.gov.ua/736372

10. Kaplia, O., Ribtsun, Y. Barbashova, I., Chobaniuk, M., & Ptashchenko, O. (2024). Development of Ukrainian education in the conditions of military incursion. *Multidisciplinary Science Journal*. 6(10). 1–6. URL: https://lib.iitta.gov.ua/740752

11. Рібцун, Ю. В. (2022). Інтеграція вітчизняної логопсихології у європейську спільноту. *Виклики сучасної психологічної науки країн ЄС: перспективи інтеграції українського досвіду*. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 72–75. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732263

12. Рібцун, Ю. В. (2024). Логопсихологія. *Спеціальна педагогіка і психологія* : сучас. термінол. словник. Київ : Генеза. 129. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744747

13. Основи науково-педагогічних досліджень у корекційній освіті. (2017). Укл. О. А. Тельна, Харків : МП «Крок».

14. Кресвелл, Джон, В., Кресвелл, Дж. Девід (2022). Дизайн дослідження: підходи на основі якісних, кількісних і змішаних методів. Львів : Вид-во УКУ, 2022. 284 с.

REFERENCES

1. Entsyklopediia osvity. (2021). [Encyclopedia of Education]. Nats. akad. ped. nauk Ukrainy. Kyiv : Yurinkom Inter. [in Ukrainian].

2. Osvitno-naukova prohrama «Spetsialna pedahohika» (tretii (osvitno-naukovyi) riven vyshchoi osvity, spetsialnist A6 Spetsialna osvita (za spetsializatsiiamy). (2025) [Educational and scientific program «Special Pedagogy» (third (educational and scientific) level of higher education, specialty A6 Special Education (by specialization)]. Kyiv : ISPP [in Ukrainian].

3. Osvitno-naukova prohrama «Spetsialna psykholohiia» (tretii (osvitno-naukovyi) riven vyshchoi osvity, spetsialnist S4 Psykholohiia). (2025). [Educational and scientific program «Special Psychology» (third (educational and scientific) level of higher education, specialty C4 Psychology)]. Kyiv : ISPP [in Ukrainian].

4. Konopliasta, S. Yu., Sak T. V. (2010). Lohopsykholohiia [Logopsychology]. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].

5. Ribtsun, Yu. V. (2022). Vitchyzniana osvita i nauka yak osnova rozvytku potentsialu suspilstva. Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia. [Domestic education and science as the basis for the development of society's potential]. № 2 (106). 82–91 [in Ukrainian].

6. Ukraina u tsyfrakh-2022. Statystychnyi zbirnyk (2023). [Ukraine in Figures–2022. Statistical Collection]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku (2019). [On approval of the Strategy for the Development of the Sphere of Innovation Activity for the Period Until 2030]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80?find=1&text=%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA#w1_1 [in Ukrainian].

8. Petrenko, O., Balika, L., Brychok, S. (2021). Aspirantura v Ukraini yak osnovna forma pidhotovky naukovykh kadriv: refleksiia tryvalistiu u stolittia [Postgraduate studies in Ukraine as the main form of training scientific personnel: a reflection lasting a century]. Innovatyka u vykhovanni. 2(13). DOI: 10.35619/iiu.v2i13.385 [in Ukrainian].

9. Ribtsun, Yu. V. (2021). Menedzhment proektnoi diialnosti yak doslidnytska dystsyplina v navchanni aspirantiv u haluzi spetsialnoi osvity [Project Management as a Research Discipline in Postgraduate Education in Special Education]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy*

rozbudovy. 19. Kyiv : Vyd. «FOP Symonenko O. I.». 105–121. URL: https://lib.iitta.gov.ua/736372 [in Ukrainian].

10. Kaplia, O., Ribtsun, Y. Barbashova, I., Chobaniuk, M., Ptashchenko, O. (2024). Development of Ukrainian education in the conditions of military incursion. *Multidisciplinary Science Journal*. 6(10). 1-6. URL: https://lib.iitta.gov.ua/740752 [in English].

11. Ribtsun, Yu. V. (2022). Intehratsiia vitchyznianoi lohopsykholohii u yevropeisku spilnotu [Integration of domestic logopsychology into the European community]. *Vyklyky suchasnoi psykholohichnoi nauky krain YeS: perspektyvy intehratsii ukrainskoho dosvidu*. Kyiv : Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 72–75. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732263 [in Ukrainian].

12. Ribtsun, Yu. V. (2024). Lohopsykholohiia. [Logopsychology]. Spetsialna pedahohika i psykholohiia : suchas. terminol. slovnyk. Kyiv : Heneza. 129. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744747 [in Ukrainian].

13. Osnovy naukovo-pedahohichnykh doslidzhen u korektsiinii osviti. (2017). [Fundamentals of scientific and pedagogical research in correctional education]. Ukl. O. A. Telna, Kharkiv : MP «Krok» [in Ukrainian].

14. Kresvell, Dzhon V., Kresvell, Dzh. Devid (2022). Dyzain doslidzhennia: pidkhody na osnovi yakisnykh, kilkisnykh i zmishanykh metodiv. [Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches]. Lviv : Vyd-vo UKU [in Ukrainian].

УДК 376. 37

Людмила Трофименко,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу логопедії
luda.trofymenko@gmail.com
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0001-9062-0294
Researcher ID P-8069-2016

Liudmyla Trofymenko,
PhD, Senior Researcher,

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна